Г. КАЗАЧИНОВА

ТАРАСИКТІҢ АДЫЧАХТАРЫНА УРА

ЧООХ

— Пӱӱн піс тӧрткіл нименің істінде хоостирға ӱгренербіс, — Айтина Капитосовна класcар сиргек кӧрібіскен.

Хызычахтарның харахтары чылтыразыбысханчар, олар, пораатайлар чіли, ӧрчіліг пыцырасханнар. А піске ирістіг полыбысхан. Хоостар сиглирі ир кізінің тоғызы нимес. Аймах тегілегес — порчоцағастарны хызычахтар хоостап, тіккleп одырзыннар.

Айтина Капитосовна хоостардаңар чоохтап сыххан, анаң ээннер, поғолар кӧзітклеен.

Хыныг чоохтаан. Чібек хоозын кӧріп, хайзы тағлардаң, суғлардаң килген кізі ол ноо родтаң — прай піліп аларға чарир одыр. Ол кӧксінде азых паспорт ал чӧргенге тӧӧй. Піс, оолғычахтар даа, тыңнаабыс.

Че ӱгретчібіс, наадаң наа ээннер, поғолар кӧзідіп, хаастарнин пилтірлеонинең, а пилтірлернин сағайларнинаң хайди пасхалалчатханын чоохтап сыхханда, піс путхал чӧрібіскебіс. Кемге киректір ол? Че мында кем-де ізік тохлатхан.

— Кіріңер, кіріңер, — орнынаң тура хонған Айтина Капитосовна. Клазыбысха хакас киптіг, хайди оларның родын хачан-пурунғыдаң аалда Хозаннар тіп адапчалар, ікі пиче кір килген. Хайдағ хандыра! Пістің харахтарыбыс аймазыбысхан. Прай ла чылтырасча — хоос. сіліг.

Хозаннар, ікі пиче, прай сіліг нимее хынчалар. Палисадниктерінде оларның андағ чахайахтар ӧзедір хайзы пірдеезінде чоғып. Пір дее чирде испеен хакас сарыннарын баяннаң гармошкада, харындастары чіли, ікізінең ойнапчалар. Піс оларның туразы хыринча ман сай иртерге хынчачмыс —чахайахтарына ӧкерсінін аларға, он полза, ырлапчатханнарын алай ба ойнапчатханнарын истерге. Оларның іңезі Кала ууча тіпчен: «Алындағы тустар полза, минің палаларым хайцы-нымахчы полып чоңға аарлатчатчыхтар. Сірерден дее, олғанахтар, андағ кізі сых парарчых, ӱгретчен не кізі чоғып. Ізе, чатхан мыңын алнында ла ноо даа ибле кӧрімніг пулуңда чатчан».

Айтина Капитосовна ікі пиченің оларның чазағлығ киптерінде хоостар ниме таныхтапчатханын чоохтап пирерге сурынған.

Тайсадаң Настас, сӧс пылаза, кӧгліг кӱлініп, пірде пірсінің хоозын кӧзідіп, чоозы хайди адалчатханын, хайди чібек салылчатханын, полған на хоос хайдаң килгенін чоохтап сыхханнар. Мындағ хандыра хоостарны табырах хоостап аларға ӱгречерге пістің дее холыбыс хыныбысхан. Оол палалар даа сурастырғлааннар: «А мынзы хайди? А мынзы нимедір?» Мин позым даа тудын полбаам.

Ікі пиче, прайзыбысха «писке» хоостап саларға алғап, парыбысхач. А піс тӧрткіл істінде хоостар пӱдір сыххабыс. Амды ол тегілегестер, чахайахтар кирек пе, чох па тіп пірдеезі сағынмаан.

А мин, хоостап-хоостап, сағысха тӱзібіскем. Ӱр ниместе клубта механизаторларны аарлааннар Иң чахсы механизаторға «Иң артиина...» тіп пазыл парған чылтырах хызыл лентаны иңні пастыра кизірт салғанда, піс прайзынаң хада хол сапхабыс.

— Ус, Ус! — махтааннар ууцалар.

А ікі пиче ус нимес пе? Че оларны пірдеезі хачан даа іди аарлабаан Сынында оларның чібек хоостығ кип-азахтарына прайзы чапсынча, уламох ӱлӱкӱннер полчатса, Ноға оларны, иң чахсылары чіли, хызыл ленталарнаң аарлабасха? Орта теен Айтина Капитосовна, Тайсанаң Настас постарының устарынаң чоңға ӧрініс сыйлапчалар.

Сайана минің сағыстарымны истіп алған осхас. Парта кистінең тура хочып, истілдіре чоохтаан: «Айтина Капитосовна, олар пісті чібекнең хоостирға ӱгрет салзыннар. Сірер теезер, олар иргі хоостарны пілчелер. Алында теезер, полған на ибде іңечең чібек сасчаңнар. Пістің аалзар пайлар килчеңнер Иң устарны кип-азах хоостап пирерге сурынчаңнар. Ноға амды піс ӱгренминчебіс? Прай аалда ікі ле пиче...».

— Ай, хыйғачаам, — улуғ тың салған Айтина Капитосовна, — Сірернің алнындох пу кирекгі сынап кӧргебіс. Пір ле хати нимес, че кирек килістеен — кем хайдар анаң андар ӱгречерге чӧрглебісчеңнер Мычынаң прай ӱгредіг тоозыл чӧрібісче.

Мин хайди полза хоосты пастабысхам. «Ікі» алыбызарға ӱр нимес. Айтина Капитосовна арғаастарға хынминча. Урокта ниме итпич одырчатсаң, ол ачы иң чабал кирекке санапча Итсе, мин чоохтаан полғам, прай пу тегілегестер, чахайағастар сын кирекке турбас. Че ікі пиченің киптеріндегі хоостар ноға-да харах алнында турған паза постары ла чаңынға сурынғаннар.

Айтина Капитосовна пірее пірее Тарасиктің саринзар кӧр ле салчатхан. Ол, урок пасталарынаң, карандашха тыынған. Пазын альбомынаң пір хатап таа кӧдірбеен — хоостаплача, хоостаплача. Ікі пиченi дее испеенчік, позынин на хоостап парча. Ӱгретчі хайбағынған-хайбағынған андар, че чағын пастырбаан, пір сӧс тее сығарбаан. Пот, сыдамахтығ? Ниме идіп сіренчеткенін мин хачанох піліп аларцыхпын, Альбомын Тарасик прайзының соонаң пирген. Айтина Капитосовна, альбомзар пахлабызып, ағыринчых сурған: «Хайди пілчең мыны?». Уғаа ағырин сурған, че прайзы ис салған Миңі андағ ӱннең сурзалар, ізі чохтанарцыхпын, неке. Тарасик тапсабаан. Андада піс, чӧптеспин, орныбыстаң тура хонып, Тарасиктің альбомынзар аңдаабыс. Ол... ат хоостап салтыр.

— Темаца син хоостирға хынминчазың, я? — хатығ сурған ӱгретчі.

— Хынминчам, — истілдіре паза хатығ нандырған Тарасик.

— Че сынап син прайзы чілі тоғынарға хынминчатсаң, хоозың тың маңат поларға кирек. Андада урок чахиин толдыраорға хынминчатханың хайбасчыхпын, — Айтина Капитосовнаның сырайы хызар парыбысхан, — сынап син кенгуруны нимес, сын ат хоостаан ползаң Амох кӧзіт пирербін, ноға пу кенгурудыр. Хоозыңның синнері килиспинче.

— Мин ол синнерденер пілбинчем, — сала амыр арах нандырған Тарасик.

— Орта, пілбинчезің. Пӱӱн мин анзынаңар чоохтапчатханда, син испеезің. А синің адычаақның читпестері мыча мындағ, — ӱгретчінің холы прай доскаца учуххан. Мел ле уналчатхан, доскада ат пазы, чиліні, хузурии, азахтары... сииллен. Матап тарыныбыстыр ол Тарасикке Піс хоостаанын кӧрерге дее маңнанмин турғабыс. Че мына ол тоозыбысхан, класс чоо хатхырысхан Аттың пазы горох ла син, а позы слонца.

— Сын нимес, — пазох истілдіре паза хатығ чоохтанған Тарасик, — Уйадыстығ алаахтыраорға Сірернің мында ат нимес, а...

— Я, мин синің хоозыңның читпестерін ӧчетін хос пиргем, таглаам, сині саба ниме итчеткеніңні пілзин тіп. Піс пастап оой нимедең ӱгреніп пастапчабыс, анаң сидіктен сидікті. Сынап син, тоғырланып, позыңнин хоостирға поранчатсаң, чахсы хооста. А пу хоозын ӱчӱн сағаа кол-ӧзек. Аны хананың ортызында чирге саап, пу кинек адыңны ағаа палғап салып, ӧкерсінін одырарзың. Арса, пірее ниме кӧрінгей. Одыр.

Піс Айтина Капитосовна нимее іди тың тарыныбысханын піл полбин халғабыс, уламох Тарасик аның хынцаң ӱгренчізі полған. Ол кӱчнең сығара Тарасик уроктар алнында ӱгретчінің столына, тапсабин, хоостығ пічік сал салчаң. Полған на сай пір хоос—ат.

Айтина Капитосовна хызыл тегілектернің саба чирлерін таныхтабысчаң. Ол тегілегестер пірде пазында, азаанда сыххлап килчеңнер. Тарасик тее, піс тее сизінчеңміс —адычах килиспин парған. Ол амды пірде пастар, азахтар, пірде турчатхан, пірде чорчатхан аттарны тохтағ чох хоостапчатхан.

Пасха даа тетрадьтарында Айтина Капитосовна алцаастарын хызыл тегілектернең таныхтап сыххан. Математиканаң Тарасик чахсы ӱгренчең. А орыс тілінең паза хакастинаң кирек анча айныбаан. Пу тетрадьтарда, сала ла строка сай нимес, хызыл тегілегестер кӧйібісчеңнер. Олар пу сӧстерде алцаастар парын кӧзіткеннер. Тарасик, аттарны хоостаан чіли, сӧстерні маң сай пас сыххан. Сағызына сиңмеенце, пасланчатчаң. Андада ол сӧстернің ӱстӱнде хызыл таныг паза кӧрінмеңең.

Тарасиктің аттарын пістің пӧліктің улуғ хазаазына даа сыыртчаа чох полыбысхан. Піс оларны хонцых ааллар сысхлабызарға чӧптеебіс, а то ухсхыда от чидіспинібізер. Тарасик ачырғанмаан, пістің хахаңнаанабысха кӱлінібіслечеткен. Позы пазох ла аттар хоостаан.

Анзы хайтпасчых, че хызыл тегілектер амды пістің тетрадьтарыбыста чарыбоғысханнар. Олардаң пір дее тыс чох полыбысхан. Аның алнында хайдағ чахсы полды. Айтина Капитосовна, алцаасты синбізіп, паалағ турғызыбысчатхан. Прайзына чахсы полған. Амды сағынып одыр, хайди пу сӧс орта пазылча, задачада алай примерде ниме алцаастабысхазың. Сӧстігесте хазынып одырчат, примерлер орта пӧк. Андада ла ӱгретчі паалағ турғыс пирер. Хысхачахти чоохтаза, муханыс кӧп полыбысхан. Прай Тарасиктің ӱчӱн, аның чылғыларының! Полбинча, хоостирға тыынмасчых. Амды прайзыча теепче.

Че мына, хайди нымахта тидірлер, Тарасик хоостаан адычахта пір хызыл тегілек чоғох полған. Айтина Капитосовна андада теен:

— Мин не сірерні ӱгретпинчем. Сірер мині ідӧк. Тарасиктің сылтаанда, пу хызыл тегілегестер піске прайзыбысха орта пазарға, а иң ӧӧнинде — сағынарға ӱгренерге полыстылар. Ӧчес, чахсы ӧчес хайхастығ киректер итче.

— Ура-а, Тарасиктің адычахтарына! — хысхырғабыс піс. Чайғыда чалаң аттығ чол сығарбыс.

Киртінзең—киртін, киртінмезең—киртінме.

ТОМСК городта пенсионерлер Валентина Ивановна паза Алексей Иванович чуртапчалар. Оларның ікі комнаталығ квартиразында хайхастығ нимелер пол сыхханнар. Пірсінде комнатаның стенезінде Никон тіп пазыл парған сӧс кӧрін килген.

Ол Никонның хылығы хомай полтыр. Квартирада пір дее сылтағ чох ідіс-хамыстар паза сӱлейкелер талал сыхханнар, нимелер чідіп пастабысханнар паза пасха кізілернің нимелері хайдаң-да кил турғаннар, чахайахтың горшоктары, полға тӱзіп талал пар турғаннар. Мебель аварыл сыххан Пенсионерлернің чуртазы сыдацаа чох иреелестіг полыбысхан. Никонның хылыныстарын ораындағы журналистер истіп салғаннар. Олар пу хайхастығ квартирада пол килгеннер. Ачаң кӧрген нимелерін хығырыцыларға чоохтап пиргеннер. Андағ материал печатьта сығарылған соонда, Никон чарым чылча амырап парған. Валентина Ивановнанаң Алексей Иванович тӱрче тынанып алғаннар.

Че аның соонда хайхастығ Никон пазох хомай хылын сыххан. Амды квартирада ӧӧт сапарға сынан сыххан. Пірееде стол ӱстӱндегі клеенка алай ба тӱгдӱр хол чызынцағы, кӧзенектегі штора, ипчі кізінің кӧгенегі кӧй сыхчалар, ідӧк иргі газеталарға от тамып парча. Пірсінде Валентина Ивановна тынанып чатхан диван алтынаң тӱдӱн сых пастабысхан Диванның чардығын кӧдірзелер диванның істін хазаан материалы кӧй сыхтыр. Ол сӱбӱректернең ӱзіріп алғаннар. Че нинче-де час пазынаң ол от пазох тамыл парған. Іди диван 6 хати кӧйген Нымзах стуллар одырцыхтары ідӧк кӧй сыхханнар. Сизінзелер, олаңай отха тӧӧй нимес, аны ӱзірчетселер, ол от кізінің теерізін ӧртебинче. Ӧрт ӱзірчеңнер пу квартирада нинче-де хати полып, ол от хайди тамыл парчатханын сылтағны таап полбааннар.

Пенсионерлернің квартиразында мындағ хайхастар ӱзінці чылын пол парирлар. Сибирьдегі наука-сыныхтас центрінің ученайлары пу кирекнең таныспапар. Че амғы тусха читіре олар даа пір дее нименің узы-пазына сых полбин парирлар.

СОМДА: Никонның теестегі «хормачыланызының» Істері. Стул тоңхар айлан партыр, полда книгалар, газеталар чайылчалар.

Сомы паза тексті В. Казанцевти. (ТАСС ысхан сом).

Полған ниме

ПАВЛИСКЕНІҢ ПӰӰРЛЕРІ

Аар паары аалда Павлиске Тиников теен апсах чуртаан. Уғаа даа чоохчыл полчаң ол. Мин ол тусга олған полғам, Павлиске апсахтың чоогын улуғлар даа, олғаннар даа истерге хынчаңнар. Ол нымахчыл полбаан, а чуртастаңар іди килістіре чоох апарчаң. Апсах, чоох апарза, кізінің нө чуртазынаңар искірбеçең, а прай аң-хустарның чуртазынаңар, оларның оңдайларын, чахсы-хомай хыриларын кӧзіт пирчең. Позы даа ол аңнап паза палыхтап чӧрерге кӱс полчаң. Павлискенің чалғыс оолғы — Павел — сах андағох аңчыл паза палыхчыл полған. Чуртирын Павлиске ортымах чуртаан. Аның ікі пӧлік иргі туразы чабии даа чох турчаң. Ноғада пір пӧлігінде чуртабачаңнар, анзы ээн не турчаң полған. Ол ээн пӧлігінде олғаннар ла ойначаңнар. Павлискенің хызычахтары — Ойланаң Покла—улуғ арах таа ползалар, ол олғаннарнаң хада ойначаңнар.

Пірсінде Павлиске, оолғынаң хада аңнап парып, Ағас тағда пӱӱр палаларының ойнапчатханын кӧр салтырлар. Хачан оларзар чағын парғаннарында, пӱӱр палалары чіде халтырлар. Кӧрзелер, пӱӱр іні чадых алтында. Амды хайди поларынаңар сағынып одырчалар.

— Пабаң, син тастында хадар. Мин інзер кір кӧрим. Пӱӱрлер килзе, атарзың, — чӧп пирче пабазына Павел.

— Хайдаң пілчезің, тізі пӱӱр, арса, істінде чатча.

— Чох, пӱӱр уйазында полза, палалары тастында ойнабасчыхтар, — нандырча оол.

— Хорыхпинчатсаң, кір. Пӱӱр анда полза, табырах нандыра.., — чӧп пирче пабазы.

Павел, хатанчығын суурып, інзер кіре халған. Ӱр дее полбаанда, Павел пӱӱр палаларын сығарғлапча. Ус пӱӱр палазын хапха суххлап алғаннар. Іди пір тоғыс иділ парды. Пазох чоохтазып одырчалар.

— Кӧні ибзер парзабыс, пӱӱрлер аал малын хырарлар. Олар палаларының чызынан килерлер. Палаларын орта таап алзалар, пістің мал-хусты артыспастар, — чоохтапча Павлиске. — Пасха чолча индірерге кирек.

— Андағда, Самсоннар аалынзар индіріп, Ис кизіп, арыгча ибзер апарарга, — тіпче Павел. — Пай Самсонның маллары сыдазар.

Ол оңдайнаң пар сыхханнар. Самсоннар аалына сряйда ингеннер, анаң, Ис кизіп, арыгча ибге читкеннер. Олар пілчелер; суғ кисселер, пӱӱрлер оларның чызын чідір саларлар. Ибзер киліп, пӱӱр палаларын ээн турада пиктеп салғаннар. Амды хайди оларны азырирға.

— Ноо нименең азырачаң! Ӱтре, халас олар чібестер, — тіпче пабазына Павел.

— Пӱӱр чіг иттең пасха ниме чібес. Кӧп нимес хойыбысты хайди пӱӱрлер азырап саларбыс, — нанды[...] пабазы. — Таңда Тӱцей[...] чоохтазам. Анда ӧлген [...] иттері пар полар.

Тӱңей Чепчигашев, П[...] лискенің хонцығы, ікі [...] азахтаң килек кізі. Аа[...] ғылар Тӱңейге ӧлген [...] иттерін сыбыра пирче[...] анңаңар ол тилем ит [...] чуртабачаң. Пӱӱрге кір[...] мал иттерін ағаах пир[...] нер.

Тӱңей ит пирче, а Па[...] пӱӱрлерін азырап сал[...] Павлискенің чуртынзар [...] ған-узах чылылыс сыхх[...] Хачан даа тіріг пӱӱ[...] кӧрбеен палалар олар[...] кӧрерге маңзырасчал[...] Хайзы, пӱӱрлерні кӧр[...] чоохтанча: «Ээ, олох [...] адайлар осхас. Мин у[...] хорғыстығ полар сағынға[...] Хайзы олғаннар, кіріп, т[...] хлап кӧрерге сағынчалар, [...] тідінген пала чоғыл. Х[...] ларын хаап аларынаң [...] рыхчалар. Кӱннің сай [...] ғаннар іди чархастығ п[...] чатханда, Павел кӧзенек[...] рін тулғап салған. Паза [...] ғаннар чылылбааннар.

Тың даа ӱр полбаан[...] Павлискезер Самсон Тини[...] чиде салтыр. Ат ӱстӱне[...] хысхырча:

— Павлиске, сых пе[...] Чарғы идерге килдім!

— Ноо ниме иткем, Са[...] сон харындас, ноға м[...] чарғылирға? — Павли[...] пілче: Самсон хазыр, п[...] кізі сох таа салыбызар[...]

— Харындас тібе! Си[...] пӱӱрлерің пістің аалда[...] малларны ӱретче! Ноға пӱ[...] палаларын пістің аалча [...] діргезің?

— Минің пӱӱрлерім [...] даа кічіглер, чабығда[...] Чазы пӱӱрлері мини ним[...] тер, — нандырча Павли[...]

— Ноға мағаа найнапчазі[...] Самсон.

— Синің пӱӱр палалар[...] ның іце-пабазы маллар ӱр[...] че. Сағамох апар сал н[...] дыра! — Павлискенің у[...] зына хамчы тазыли тӱск[...]

— Сохпа, Самсон, тан[...] апар салам, — алданча П[...] лиске.

Самсон, ағаа чӧпсі[...] чӧре халған. Че Павел п[...] палаларын позыдарға ха[...] минча. Пӱӱр палалары и[...] де ӧсклеп парғаннар, аст[...] чатсалар, тізең, улусчал[...] Олар улусхлазаларох. а[...] дағы адайлар аң-уң на п[...] ғлап сығадырлар. Аалда[...] ларға даа чархастығ по[...] быхсан. Амды пу пӱӱр [...] лалары удур-тӧдір туды[...] лар, хойларны даа аңдар[...] ға сыдирлар. Пірсінде кем[...] хараа пӱӱр палаларын [...] зыдыбыстыр. Адайлар ол [...] раазын аалдағыларға ис[...] уйғу-чадығ пирбееннер.

Павлиске, иртен турза, [...] радазына толдыра хаста[...] ның, таңахтарның тӱкт[...] чайылча. Ол ӱс пӱӱр х[...] тарын прай хыртыр. Т[...] ханча чиинглеп алып, уйа[...] рында узуғлапчалар. Ол [...] пезінең Павлиске, мылт[...] алып, прайзын атхлабыс[...]

Пӱӱр ол пӱӱр ле полаз[...] нооза. Пӱӱрнең чахсы[...] полбассың.

Г. ТОПОЕВ.

Хығырығчы ӱндесче

Ионка—ирімнің пабазы

Минің ирім — Николай Владимирович Тогочаков, Василий Ивандаев ӱреенде, аны чыырға чӧрген. В. Ивандаев ирімнің чағын туғаны полған. Ағбанда ирімнің чағыны Клара Егоровна Тогочакова иріме 1991 чылның 3 октябрьында сыххан «Ленин чолы» газетаны пиртір. Ол газетада Иочка Майнагашевтеңер хабар сыххан полтырчых. Анда хығырығчылар Ионка алай Степка Майнагашев пе, хайзы ортазын пілерге тіп пастырлар. А Семен Шулбаев аннаңар хычии чох пас салтыр. Амды мынзын искір пирим. Минің ирім Ионка Майнагашевтің сурас оолғы полча, а іңезі — Варвара Тогочакова— Индіркі паза істеніс ветераны полча.

Пазадаң. Ирім іңезінің фамилиязынаң чӧрче. Ионканы пілчеткен кізілер минің ирімні ағаа уғаа даа тӧӧй тіпчелер, че сынға ла чабыс пабазынаң. Піс Николай Владимировичнең 41 чыл чуртап салдыбыс. Улуғ оолғыбыс—Александр—летчик полча. Ағаа 40 час. Ікінчі оолғыбыс 31 частығда ӱреен. Ол инженер полған. Тамара хызыбыс ӱгретчі полча, аның кічии ӧдік модельері полып тоғынча. Ирімнең піс пенсиядабыс, тың частығбыс. 65 чазыбыс чазапчабыс. Ирім, пабазын пілбееннеңер, тың чобалцаң, а іңезі, тізең, Николай Владимировичке читі час полғанда ӱреп партыр. Ирім чаа Мин дее істеніс ветеранығын. Піс прай семьянаң С. Толмашовха алғызыбыс читірчебіс. Ол С. Шулбаевтің тайма хабарына нандырығ орта пиртір. Минің ирімні Ионканың оолғы полчатханнаңар Ис пилтірінде чуртапчатхан Илья Майнагашев чоохтаанох. Хазых па ол, анзын пілбинчебіс. Паза ідӧк чоохтаан ирімнің пӧлезі — Бронислав Майнагашев (Ленинградтаң). Амды пархалары даа ағаларын пілчелер. А Николай Владимировичнең пістің пархаларыбыс парох. Тӧрт хызычах паза оолағас. Позымның хыс фамилиям — Мохова.

М. ТОГОЧАКОВА.

Киртінем ме мин худайға?

Илбек революция полғанда, тоғысчылар кӧп тигіриблерні чох иткеннер. Пісті кічігдең сығара школада, институтта Маркстың паза Ленинның ӱгредиине ӱгреткеннер. Піске чоохтачаңнар: айна чоғыл, худай чоғыл, кізі позы позына — худай, часканы кізі позы тоғысчы холларынаң тоғынып пӱдірче.

Че ам, пір ле саңай прай чоннаң чоохтасчаң каналларца—телевизор, радио, газета пастыра—саңай худайға киртінерге кирек иділче. Хыйғахыйға кізілер, профессорлар, академиктер худайға киртінчеткеннерін пасчалар.

Мин чи, хайди хырых чыл худайға киртінмеен кізі, кинетін не худайға киртін сығарбын. Анзын мин пір дее оннап полбинчам. Минің пӱӱнгі сағызымда, мин пір дее худайға киртін полбастын.

Кізінің ӱлӱзі хада тӧріпчеткеніне киртінчем. Орта чоохтаан (ам ол ӱреен) пістің институттағы ӱгретчібіс: «Нинче сірерге ӱлӱс тӱскен чуртастаң аларға, ол син алып аларзар. Нинче дее тырбахтанчат, артыхты ал полбассың. Кізі нинче алып аларға сағынған сағызын толдырған полза, мынцаға пу чир саңай хап-хара чадарчых, пір дее ниме ӧспесчік, кізіден чабды ниме чоғыл пу чир ӱстӱнде».

Уғаа итсе-де хайхапчам, «кичее» худайға киртінмеен кізілер «пӱӱн» худайға киртінчетселер: Библияны алып, молитваларны хобыра пасчалар, оларны ӱгренчелер. Алай олар, кізілер кӧзіне киртінмееçік полып, істілерінде хачанох·туюххан худайны сағын чӧрчеңнер бе, — анзын ідӧк чахсы оңнап полбинчам.

Мин не чалғысхан полбаспын андағ. Мин осхас худайға киртінминчеткен кізілер парох полар. Тӧреенең сығара марксизм-ленинизм идеологиязынаң чуртап, аны сағыста ал чӧріп, пір ле саңай аннаң чарылыс полбас.

Кізінің сағызы илбек. Тик ле хуруғ чирде киртініс тӧрібеен полар. Минің сағызымда ол мындағ полған полар. Обыраста худайларның пазы ибіре тегілек пар, ол скафандрға тӧӧй. Пасха цивилизованнай солбаннан пістің Чирзер солбаннар аразынча чӧрчең корабльдаң скафандрлығ кізілер тӱсклеен полар. Ол нимее хасхачаңғы чон хайхап, ол кізілерні худай тіп сағынып алған. Ана іди тӧреен полар религия.

Мария САЯНОВА.

Тахпахтар

✦ ✦ ✦

Айланып аххан Асхыс суум
Адам-іцем іскен суғ ни.
Алтон сӱрместіг тӧреенде,
Арғал чон арали ноо чӧрбес.
Ибіріліп аххан Асхыс суум
Илбек малның суғады ни.
Иліг сӱрместіг тӧреенде,
Ил чоннаң ноға тоғынмас.

Ах чазыца чортарға
Ах сабдарымның ӧктемі.
Артыхпын тіп махтанмин,
Арғал чоңға полызарға.
Чалбах чазыца чортарға
Чабыдах адымның чӧрізі.

Чӧптіг ынак тудынып,
Чоныбысха туза идерге.
Хара чирде салған азым
Харыс пастығ ас ӧссін.
Хара пастығ чоным
Хыйыхтатпин чуртазын.

Ах чазыда ӧскірген азым
Арғал чонның чиизі ползын.
Аны аныпчатхан чоным
Азыхтаң астабин чуртазын.

Н. КИРГИНЕКОВА.

Адам чирі ағыр Тӧӧ
Аарлығ сынца аххан суғ.
Аның алтын-кӱмӱзі
Арға чонны пайытча.
Инем чирі игір Тӧӧ
Иптіг сынца инген суғ.
Иптіг сынның ис-пайы
Илбек чонны пайытча.
Кӱӱлеп аххан Тӧӧ суғ
Кӧк тайғаны ӧтіре ахча.
Кӧк тайғаның ис-пайы
Кӧп страназы пайытча.
Хайнап аххан Тӧӧ суғ
Хара тайғаны ӧтіре ахча.
Хара тайғаның ис пайы
Халых чонны пайытча.
Тӧреен чирім Тӧӧ істі,
Хайди хынчам мин ағаа.
Ӧскен чирім Тӧӧ істі
Сағынча мині хачан даа.

А. БУРНАКОВА,
Ис пилтірі аал.

Сахтап ал

Саңай мині ундут полбинчатсаң,
Тоғазарға миннең сағынчатсаң,
Сағынып ал ниме чоохтирзың,
Син ипчізің — синің сурынызың.

Ирткен тусты сағысха ам кіріп,
Ылға, ылғаба, айландыр полбассың.

Ирткен хыныс чолынча пастыр чӧріп,
Халған іс-чолны тілеп, хайдаң табарзың.

Ізеніс чідірбеен ползаң ам даа,
Кӧрізіп аларын тартыпчатса,
Сағынып ал, тоғазарбыс хайда
Чалғыс фонарь кӧйген чирде. арса.

Чоохта, сахтап турарбын тіп анда,
Хайда чон кӧп, пісті танир кізі чох таа,
Поларбын мин сіленеліг, холымда
Алыспин халған ікӧлеңнің алтын пурба...

И. МИЯГАШЕВ.

02 ИСКІРЧЕ

10 ДЕКАБРЬДА ПОЛҒАН САЙБАҒЛАР, СААЙЛАР, КИНЕННЕР

✦ 21 часта Харатас городта Хызыл партизаннар улицадағы 31 № тура хыринда пір таныс нимес сайбағчы, 1976 чылда тӧреен хызычахтың К-ның хысхы пӧриин суурағ тартып алып, тизібіскен. Ол хызычах 9 класста ӱгренче.

✦ 11—12 час тустарында Саяногорскта, ізиин оодып, 10—26—41 адрестегі квартирадаң оғыр «Ореида» магнитофон апарыбысхан. Ідӧк 6 банка хойыдылған сӱт, 8 банка тушенка, 38 нымырха. Квартира ээзі Д. пӱдіріг колоннazының тимір хабыстырцаа.

✦ 15—16.30 час аразында Ағбанда «Ынархас» ресторандағы официанттар комнатазынаң, ізиин талап, оғыр хара тӱлгі теерізінең тігілген пӧрікті апарыбысхан. Пӧрік 2500 салковайға турча. Ээзі Г. официантка полып тоғынча.

✦ Пии районындағы Куйбышев аалда, автобус турчаң орын хыринда, ГАЗ-53 машиналығ Ч. 1910 чылда тӧреен улуғ кізі А-ны пасхлат салған. Шофер сах полған. А. апсах больницада ӱреп парған.

ІЛЕЗІНЕ СЫҒЫСХАН КИРЕКТЕР

Ағбан городта:

— 780867 № уголовнай кирек. 7 ноябрьда 1991 чылда Муратованың гаражынаң нимеоолар оғырлап чӧрібіскеннер. 22 октябрьда, 1991 чылда. (781278 № кирек) Покояковтың машиназын сӱр чӧрібіскеннер. Тутырған 1974 чылда тӧреен А. Г. Чусов (тоғынминча).

— 779757 № уголовнай кирек. 14 июньда 1991 чылда Пушкин улицазындағы 160 № тураның 49 квартиразын ӧртебісеннер. Ӧртептір 1960 чылда тӧреен М. Н. Якушев (тоғынминча).

— 171292 № уголовнай кирек. 19 октябрьда 1991 чылда Волковтың машиназын сӱр чӧрібіскеннер. Тутырғаннар Магомед Али-Оглы (1956 чылда тӧреен), А. Р. Сербиев (1970 ч.). Олар колониядаң тискен кізілер. Ідӧк пыролығлар 1976 чылда тӧреен В. П. Баштаков (1976 ч. БОМЖ), А. Н. Жаткин (1979 ч.), «Спектр» кооперативтің тоғысчызы.

Тимнеен М. МАГАНАКОВ, газетаның ӧнетін хабарцызы.

Ӧскі ат салғам

Мағаа Асхыс районындағы Ворошилов (Онхактар) аалда садығчы полып тоғынарға киліскен. Иліг чыллар тоозылчатхан тус полған. Ипчім, Анна, магазин хадарчаң. Турабыс магазиннең хости (30—40 ла метр оортах) турған. Анаң пірсінде чиллiг хараада магазин сенегінде ниме-де нызырапчатханы истілче. Магазин ізігін пірее кізі таллапча, оғыр идерге тіп сағыныбысхабыс. Мин, мылтых алып алып, дробьнаң ухтаан патрон кире пазыбызып, магазин ізігінзер алдыра атыбысхам. Харасхы хараада парарға андар хорыххабыс. Мылтыхтаң атхан соонда ол нызырапчатхан ниме сым на пол парған.

Ам иртен піссер кізі тохлатча. Кӧрзем, ол хонциибыс Кутукова Анна. Минің алнымда магазинде ол садығчы полып ӱр тоғынтыр. Туразар кір киліп, хараа ниме атхаз[...] тіп сурча. Мин ниме полған[...] чоохтап пиргем. Ол ипчі [...] раан кӧрерге тіпче. Парғабы[...] Кӧрзем, магазин сенегі [...] тӱнде ӧскі чатча. Дробь[...] пазына теептір. Аның алны[...] да кӧрчең полғам ол ӧскі[...] магазин сенегі алтында [...] чӧргенін. Кемнің ӧскізі по[...] ғанын пілбеем.

Пу ӧскі Иптышевти (ад[...] ам ундут салтырбын), тид[...] Кутукова. Апсах-иней тӧле[...] тірерлер сині ӧскінің ӱчӱн, [...] аны, табыраанча апарып, [...] ға кире тастабыс тіп чӧп пи[...] че. Мин, іди чарабас тіп, ын[...] биныбысхам. Ипчім, пары[...] ээлеріне чоохтап пиртір. Ээл[...] рі, киліп, чоохтапчалар, ідӧк тее сохчаң ӧскі полға[...] тӧпирге кирек чоғыл. Ӧск[...] ал чӧрібіскеннер. Соонан п[...] ке ит, кизіп, ағыл пиргенне[...]

Г. БОРГОЯКОВ.

ЧИИТ УЛУСХА

Чир-суғцыларыбыс! Сірерзер 1988 чылда чииттер аразында тӧстелген паза культура тоғызын апарған «Тигір хуры» пірігістің кізілері айланчалар. Сірер пос тусты хыныг иртірерге сағынчатсар паза пу тузалығ кирекке постарының кӱстерің саларға итчетсер, х[...] ғырчабыс сірерні чылы[...] Кемнің чӱреенде ам даа чи[...] чалын чалбырапча, киліңер [...] декабрьда городтағы Культ[...] ра туразынзар, 18 часта, м[...] тодическай кабинетсер (ост[...] новка «Заготзерно»). Сағынч[...] быс.

2—2.

ПІСТІҢ АДРЕЗІБІС

662600: АҒБАН, ЩЕТИНКИН УЛИЦАЗЫ, 34, «ЛЕНИН ЧОЛЫ».

ТЕЛЕФОННАР: редактор орынчызы — 6-21-47 нандырығлығ хачы — 5-25-43. хачылар — 6-23-94. халыхтар пӧлігі — 6-37-32. Советтер — 5-19-82. аал хоних — 6-21-92. промышленность — 5-50-55. культура — 5-25-47. письмолар—5-14-87. 6-61-16. чииттер. хабарлар — 5-25-45. сомға суурцаннар — 5-25-38. бухгалтерия — 6-27-49. корректорлар — 6-62-87.

«Ленинский путь» — учредитель: Хакасский рессовет.

Укрупненное полиграфпредприятие «Хакасия». Тираж 5490. Индекс — 52761

РАЙОННАРДАҒЫ ХАБАРЦЫЛАРНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ:

Ағбан пилтірі — 9-18-23
Асхыс — 9-41-53

Редактор Г. Г. КОТОЖЕКОВ 6-22-97

«Ленин чолы» неделяда пис хати сыхча: вторникте. средада. четвергте, пятницада. субботада

ГАЗЕТАНЫ ЧАРЫХХА ТИ[...] НЕЕННЕР: хачы С. И. Толм[...] шов, хабарцы М. К. Торб[...] стаев, газета сығарцаң М. [...] Сютперекова, корректор[...] лар А. Т. Шоева, И. А. Тинн[...] кова, Л. П. Кызласова А. [...] Субракова, метранпаж тар С. [...] Карамчаков, К. М. Челтыгма[...] шева.